

POLSKIE TOWARZYSTWO ZIEMIAŃSKIE ZARZĄD GŁÓWNY

Warszawa, 29.11.2010 r.

Stanowisko Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego co do skutków prawnych dekretu PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Pomijając fakt wątpliwej legitymacji konstytucyjnoprawnej KRN i PKWN do stanowienia prawa, jako nie wywodzącej się ani z obowiązujących w owym czasie uregulowań prawnych (w tym obowiązującej Konstytucji), ani z demokratycznie wyrażonej woli Narodu Polskiego, należy zauważyć, że dekret PKWN z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej nie wywierał żadnego jednorazowego skutku prawnego.

Dekret ten był jedynie kategorycznym nakazem i podstawą prawną dla działań ówczesnych władz administracyjnych, do wywłaszczania właścicieli nieruchomości ziemskich (w brzmieniu przed nowelizacją „nieruchomości ziemskich o charakterze rolniczym”) wymienionych w tym dekrete w art. 2 ust. 1 lit. b), c) i e), w odpowiednim trybie administracyjnym. Natomiast w stosunku do nieruchomości ziemskich wymienionych w art. 2 ust. 1 lit. d) (*skonfiskowanych z jakichkolwiek innych przyczyn prawnych*) stanowił jedynie nakaz objęcia ich zarządem państwowym przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych oraz przeznaczenia ich na cele reformy rolnej.

Należy z całą mocą podkreślić, że taka wyżej podana wykładnia tego przepisu wynika zarówno z jego literalnego brzmienia (tzw. wykładnia językowa), jak również z brzmienia szeregu przepisów związanych z tym dekretem lub odnoszących się do jego treści (tzw. wykładnia systemowa). Takie też było stosowanie tego dekretu w pierwszych miesiącach po jego uchwaleniu.

Rozpowszechniony dziś pogląd o rzekomym jednorazowym zastosowaniu tego przepisu i wywarciu przez niego jednorazowego skutku prawnego w postaci przeniesienia własności wymienionych w jego art. 2 ust. 1 lit. b), c), d) i e) nieruchomości ziemskich (przed nowelizacją „nieruchomości ziemskich o charakterze rolniczym”) na rzecz Skarbu Państwa z dniem jego ogłoszenia, czyli z dniem 13 września 1944 r., został „dorobiony” przez ówczesne władze administracyjne, które zwyczajnie nie radziły sobie z jego wykonaniem.

Polskie Towarzystwo Ziemiańskie Zarząd Główny, www.ptz.info.pl
ul. Poznańska 38 lok. 2, 00-689 Warszawa, tel./fax (22) 622 08 42, e-mail: ptz@ptz.info.pl
Rachunek bankowy: PKO BP 15 Oddział Warszawa 05 1020 1156 0000 7102 0064 1050

Jak wynika ze źródeł historycznych, bezpośrednią przyczyną dorobienia takiej interpretacji i zmiany sposobu działania władz administracyjnych było ostre skarcenie Bolesława Bieruta przez Józefa Stalina, iż PKWN nie radzi sobie z wyrzuceniem wrogów nowego ustroju (czyli właścicieli ziemskich) z ich majątków. Właśnie wtedy w październiku 1944 r. zarządzono kontrolę w resorcie rolnictwa kierowanym przez Andrzeja Witosa, a po uzyskaniu raportu, iż resort ten zajmuje się głównie sprawami odwołań właścicieli ziemskich od decyzji o rozparcelowaniu ich nieruchomości na cele reformy rolnej, usunięto go ze stanowiska. Przy czym usunięto w sposób rażąco naruszający ustawę KRN z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych (Andrzej Witos został usunięty decyzją Bolesława Bieruta, zaś powołana ustawa wyraźnie wymagała dla takiego usunięcia uchwały całej Krajowej Rady Narodowej).

Wykonywanie obowiązków usuniętego Andrzeja Witosa, Bolesław Bierut powierzył Edwardowi Osóbce-Morawskiemu, który wydał wewnętrzną instrukcję o tzw. przyspieszeniu reformy rolnej i polecił zwyczajnie wyrzucić właścicieli ziemskich z ich domów i majątków nie przejmując się jakkolwiek prawną procedurą. Taki też był sposób faktycznego przeprowadzania tzw. reformy rolnej w latach 1945 i częściowo 1946.

Następnie, po tej zmianie sposobu przeprowadzania „reformy rolnej” ówczesny Minister Rolnictwa i Reform Rolnych Edward Bertold, pragnąc prawdopodobnie jakoś zalegalizować faktyczny sposób odbierania ziemi jej właścicielom w par. 10 wydanego w dniu 1 marca 1945 rozporządzenia wykonawczego (nie uchylonego do dziś dnia) do dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej napisał wyraźnie, iż przejęcie własności objętych już w posiadanie przez Państwo nieruchomości ziemskich, następuje poprzez ich protokólny spis. Jednak sprzeczność takiego rozwiązania z obowiązującymi wówczas uregulowaniami rangi ustawowej (czyli rangi wyższej) jest oczywista.

W efekcie w orzecznictwie okresu minionego ustroju (niestety powtarzonym do dziś dnia) w celu zalegalizowania działań ówczesnych władz totalitarnych (działań władz administracyjnych dokonujących faktycznego przejęcia nieruchomości) pojawił się pogląd, iż przejście własności nieruchomości ziemskich wymienionych w art. 2 ust. 1 lit. b), c), d) i e) dekretu PKWN o przeprowadzeniu reformy rolnej następowało z dniem jego ogłoszenia i z mocy samego prawa (ex lege).

Jednak pogląd taki nie został nigdy potwierdzony ani przez sam PKWN, ani przez KRN, ani przez późniejszy Sejm ustawodawczy. Co więcej, ze stanowiska Sejmu z 1957 roku (porównaj art. 7 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 lipca 1957 r. o obrocie nieruchomościami rolnymi) wyraźnie wynika, że zdaniem samego Sejmu dekret o przeprowadzeniu reformy rolnej nie miał żadnego jednorazowego skutku prawnego i winien być stosowany również do nieruchomości nabytych po dniu jego ogłoszenia, jeśli takie nabycie zostało dokonane z przekroczeniem normy obszarowej określonej w jego art. 2 ust. 1 lit. e). Sejm stanął na wyraźnym stanowisku, iż istnieją objęte już w posiadanie przez Państwo nieruchomości i to objęte stosownie do przepisów o przeprowadzeniu reformy rolnej, które nie stanowią jeszcze własności Państwa. Takie stanowisko Sejmu ustawodawczego całkowicie przekreśla rozpowszechnioną dziś tezę, o rzekomym przejściu własności tych nieruchomości z mocy samego prawa na rzecz Skarbu Państwa.

Niezależnie, absurdalność poglądu o rzekomym jednorazowym skutku dekretu jest oczywista zważywszy, że nawet zdaniem Trybunału Konstytucyjnego wyrażonym w uchwale W 15/96

: „2. Przechodząc do rozpatrywanego zagadnienia interpretacyjnego należy zauważyć, że w ust. 1 art. 2 dekretu o reformie rolnej fragment oznaczony literą e) **jest integralną częścią**

Polskie Towarzystwo Ziemiańskie Zarząd Główny, www.ptz.info.pl
ul. Poznańska 38 lok. 2, 00-689 Warszawa, tel./fax (22) 622 08 42, e-mail: ptz@ptz.info.pl
Rachunek bankowy: PKO BP 15 Oddział Warszawa 05 1020 1156 0000 7102 0064 1050

całości, którą stanowi ust. 1 w pełnym brzmieniu, zatem musi być rozpatrywany w kontekście całego tego ustępu- z uwzględnieniem wypowiedzi rozpoczynającej ten przepis (ust. 1 akapit 3), określającej skutki prawne następujące w odniesieniu do nieruchomości określonych enumeratywnie pod lit. b-e.”,

A zatem pogląd o wywarceniu przez dekret o przeprowadzeniu reformy rolnej jednorazowego skutku prawnego prowadzi do wniosku, że na podstawie tego przepisu opublikowanego w dniu 13 września 1944 roku przeszły na własność Państwa z tym dniem, czyli z dniem 13 września 1944 r. również nieruchomości ziemskie należące do osób prawomocnie skazanych na podstawie dekretu ogłoszonego... dwa miesiące później, bo w listopadzie 1944 r. (porównaj art. 2 ust. 1 lit. „c” dekretu) i to nawet w wypadku jeśli osoby te popełniły przestępstwa określone w tych przepisach np. w styczniu 1945 roku, za co zostały prawomocnie skazane np. w... marcu 1949 roku.

W jaki jednak sposób w dniu 13 września 1944 r. (data opublikowania dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej) ktokolwiek mógł przewidzieć jakie brzmienie będą miały przepisy wydane dwa miesiące później i w efekcie określić, które nieruchomości ziemskie stały się z tym dniem z mocy prawa (ex lege) własnością Skarbu Państwa, tego zwolennicy tezy o jednorazowym zastosowaniu dekretu już nie potrafią wyjaśnić.

Co więcej, dla zastosowania dekretu w sposób jednorazowy należałoby w dniu 13 września 1944 r. przewidzieć nie tylko jakie w przyszłości będą obowiązywały przepisy, ale również wiedzieć kto kiedyś (w przyszłości) popełni określone w tych przyszłych przepisach przestępstwo i w jeszcze dalszej przyszłości zostanie za to prawomocnie skazany (!)

To jednak nie koniec absurdów do których prowadzi taka właśnie wykładnia dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej, co do jego rzekomego jednorazowego skutku prawnego. Pełne stanowisko prawne co do braku możliwości jednorazowego zastosowania dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej oraz listę błędów prawnych popełnionych przy formułowaniu stanowiska o jego rzekomym jednorazowym zastosowaniu zostanie umieszczona w oddzielnym tekście.

Reasumując Polskie Towarzystwo Ziemiańskie pragnie podkreślić, że choć nie ma na celu atakowania konkretnych osób, czy instytucji szerzących poglądy, co do rzekomego jednorazowego skutku dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej, stoi jednak na stanowisku i ufa, że takie próby (dokonywane jak mniemamy w imię wątpliwych potrzeb politycznych) nie doprowadzą do zafałszowania ani prawa, ani prawdy, ani historii i zostaną kiedyś właściwie przez Naród i historię ocenione.

Zarząd Polskiego Towarzystwa Ziemiańskiego

Polskie Towarzystwo Ziemiańskie Zarząd Główny, www.ptz.info.pl
ul. Poznańska 38 lok. 2, 00-689 Warszawa, tel./fax (22) 622 08 42, e-mail: ptz@ptz.info.pl
Rachunek bankowy: PKO BP 15 Oddział Warszawa 05 1020 1156 0000 7102 0064 1050

POLSKIE TOWARZYSTWO ZIEMIAŃSKIE JEST ORGANIZACJĄ POŻYTKU PUBLICZNEGO, WPISANĄ DO REJESTRU STOWARZYSZEŃ PRZEZ SĄD REJONOWY DLA M. ST. WARSZAWY W WARSZAWIE, XII WYDZIAŁ GOSPODARCZY KRAJOWEGO REJESTRU SĄDOWEGO, NUMER KRS 0000055617